

Наука та інновації. 2009. Т. 5. № 3. С. 40–48.

Л.І. Федулова

Державна установа "Інститут економіки та прогнозування" НАН України, Київ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РИНКІВ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Виявлено характерні тенденції та встановлено проблеми розвитку високотехнологічного сектора економіки України. Проаналізовано фактори, які впливають на місце України на світовому ринку високотехнологічних товарів та послуг. Розроблено прогностичні напрями розвитку ринку українських високотехнологічних товарів та запропоновано заходи щодо їх реалізації.

Ключові слова: високотехнологічні товари, високотехнологічні послуги, структура експорту-імпорту; сценарії розвитку; пріоритетні напрями, ресурсне забезпечення.

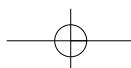
Розвиток високотехнологічного сектора економіки в Україні справедливо вважається фактором економічного зростання, адже перехід економіки на виробництво високотехнологічної продукції супроводжується кардинальним зниженням рівня матеріало- та енергомісткості виробництва, зростанням продуктивності праці і підвищенням конкурентоспроможності економіки країни. Слабкі позиції України на світовому ринку високотехнологічної продукції та послуг не відповідають реальному (і ще досить потужному) науково-технологічному потенціалу країни, що свідчить про існування нереалізованих можливостей українських виробників наукомісткої продукції та послуг, а також про недоліки інноваційної політики держави.

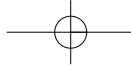
Актуальність здійсненого згідно з Постановою Президії академії наук України № 85 від 19.03.2008 р. "Про затвердження переліку науково-технічних проектів НАН України, які будуть реалізовані в 2008 р." дослідження обу-

мовлена необхідністю обґрунтування стану розвитку високотехнологічного сектора України та інституційних змін, спрямованих на опанування технологічних ніш на світовому високотехнологічному ринку. Основні результати, отримані при реалізації завдань наукового проекту, розкрито далі.

Слід зазначити, що в Україні й до цього часу питання щодо визначення сутності класифікації продукції за рівнем технологічності та вивчення економічної природи наукомістких технологій не набуло належного обговорення, а тому в офіційній статистиці зазначені терміни взагалі не використовуються. В науково-методичному та практичному плані зазначені проблеми свідчать про відсутність досвіду у сфері прогнозування високотехнологічних ринків та викликають необхідність звертатися до міжнародних оцінок та методик, що, з одного боку, є задовільним явищем, а з іншого — не дає можливості об'єктивно оцінювати національні особливості і, відповідно, розробляти адекватні механізми державного регулювання та наукового прогнозування.

© Л.І. ФЕДУЛОВА, 2009

В процесі дослідження даної проблеми як основної тенденції виявлено тісний взаємозв'язок розвитку високотехнологічного ринку з глобалізацією економіки. Ці процеси не просто взаємозалежні, але й взаємно обумовлені: без одного немає іншого. Зростання наукомістких ринків відбувається за рахунок перерозподілу фінансових, виробничих, матеріальних і трудових ресурсів з інших ринків. Інакше кажучи, компанії, що працюють у високотехнологічному секторі економіки, з одного боку, використовують переваги цього процесу, а з іншого — самі прискорюють його своєю діяльністю.

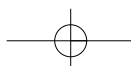
Аналіз показників високотехнологічних ринків згідно з інформацією Global Insight World Industry Service database по 70 країнах, які виробляють 97 % світового ВВП, свідчить про те, що світовий ринок високотехнологічної продукції, починаючи від 80-х років минулого століття, має тенденцію до значного зростання. Це пояснюється тотальною переорієнтацією розвинених країн та окремих країн, що розвиваються, на виробництво високотехнологічної продукції. За прогнозами експертів, річний обсяг ринку високотехнологічної продукції і послуг виросте за найближчі 15 років з 2,9 до 10–12 трлн. дол. США, а обсяг ринку паливно-енергетичних ресурсів — усього лише з 0,7 до 1,2–1,4 трлн. дол. І навіть рецесійні процеси, що спостерігаються в промисловому виробництві більшості країн, не зможуть суттєво вплинути на зазначену динаміку, оскільки темпи науково-технологічного прогресу не уповільнюються, а криза прискорює новий технологічний виток — на арену виходить продукція шостого технологічного укладу.

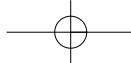
У сучасних умовах на світових ринках все більше поширюються так звані наукомісткі послуги, які вимагають спеціальних технічних і економічних знань. В основному ці знання відносяться до комплексного обслуговування клієнтів, консультаційних, інжинірингових і системно-інтеграційних послуг, організації проектного менеджменту, спеціального програмного забезпечення клієнтів, підготовки і

перепідготовки персоналу, експлуатації установок, фінансових рішень і т. п. Організація і розширення таких послуг викликала зародження наукомісткого сервісного бізнесу, який на сьогодні займає центральне місце в стратегічних планах багатьох компаній, що діють у глобальному масштабі.

Швидкий розвиток міжнародних ринків високотехнологічних товарів зумовлений зростанням масштабів міжнародної торгівлі, що, в свою чергу, обумовлено впливом низки факторів, а саме: поглибленням міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва; посиленням диференціації виробництва за технологічними рівнями, створенням технологічно нових підприємств і галузей; розширенням сфери діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку; посиленням інституціоналізації міжнародної торгівлі у рамках Світової Організації Торгівлі (СОТ); лібералізацією міжнародної торгівлі, скасуванням багатьма країнами бар'єрів для доступу іноземних виробників на внутрішні ринки (кількісні обмеження на імпорт, митно-тарифні обмеження); посиленням міжнародної економічної інтеграції (формування спільних ринків, утворення зон вільної торгівлі тощо).

Незважаючи на високий рівень залежності економіки від зовнішньої торгівлі, Україна не має значного впливу на формування обсягів світової торгівлі. За даними СОТ, доля України у загальному світовому експорті товарів у 2006 р. становила лише 0,32 %, в імпорті — 0,37 %. Зростання обсягів виробництва та зовнішньої торгівлі високотехнологічних товарів зумовило відповідне збільшення обсягів їх споживання. Світове споживання високотехнологічної продукції протягом 1995–2007 рр. зросло більш ніж у 2 рази. Основними споживачами високотехнологічної продукції сьогодні є США, країни Азійського регіону (зокрема Китай) та країни ЄС. Протягом 1995–2007 рр. найбільш динамічно зростало споживання високотехнологічних товарів у Китаї та США і, навпаки, незначно — в Японії.

Науково-технічні інноваційні проекти Національної академії наук України

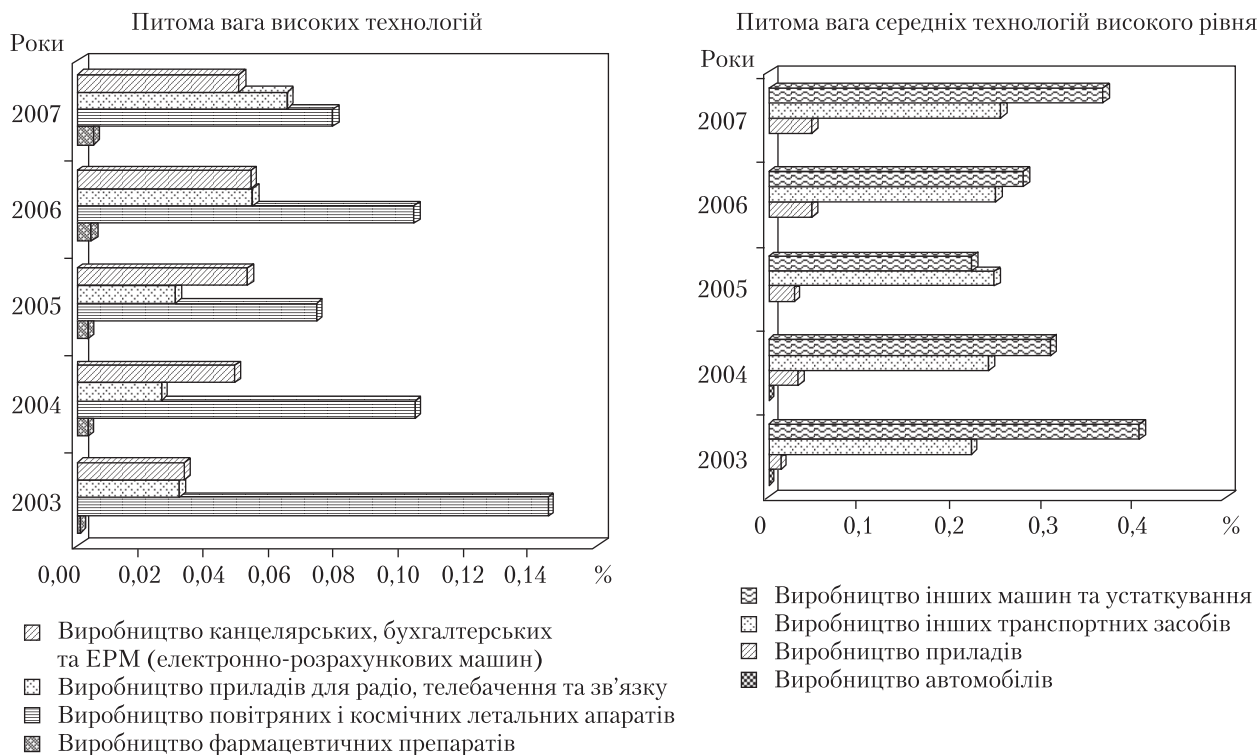

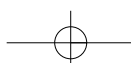
Рис. 1. Питома вага виробництва високотехнологічної та середньовисокотехнологічної продукції за 2003–2007 рр. в Україні. Джерело: Зовнішня торгівля України товарами / Стат. збірник т. 1. за 2008 р. та розрахунки автора.

До високотехнологічної продукції згідно з методологією Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) можна віднести продукцію таких галузей промисловості: аерокосмічна, фармацевтична, виробництво комп'ютерної та радіоелектронної техніки, сучасних засобів зв'язку, медичних, точних та оптичних інструментів тощо.

Згідно з опрацьованими нами статистичними даними за період від 2003 р. до 2007 р. у структурі виробництва України відбувалося поступове зростання високотехнологічної продукції, до того ж більшим було зростання середніх технологій високого рівня (рис. 1) порівняно з високими технологіями, особливо за рахунок зростання "виробництва інших транспортних засобів" (у чотири рази більше, порівняно з 2003 р.) та "виробництва інших машин та устаткування" (у два рази більше, порівняно з 2003 р.). Серед високотехнологіч-

них галузей промисловості України випереджаючі темпи зростання доданої вартості демонстрували телерадіокомунікаційна галузь та сфера виробництва офісного та комп'ютерного обладнання, дещо нижчі темпи зростання показали фармацевтика, виробництво медичних приладів, точних та оптичних інструментів. У аерокосмічній галузі протягом 1985–2005 рр. спостерігалось загальне падіння доданої вартості.

Структура експорту—імпорту високотехнологічними послугами за 2007 р. (рис. 2) вказує на її низькі показники щодо питомої ваги в загальній кількості послуг. На відміну від комп'ютерних послуг, роялті та ліцензійних послуг експорт та імпорт науково-дослідних та науково-конструкторських робіт (НДДКР) України переважно орієнтований на країни СНД. На їх частку в 2007 р. припадало 63 % експорту даної послуги і 46 % імпорту. Протягом

2005—2007 рр. спостерігається стала тенденція до зростання експорту НДДКР як у цілому, так і до країн СНД. Так, у 2005 р. експорт цієї послуги збільшився на 25,9 % (48 % до країн СНД) порівняно з 2004 р., а в 2004 р. на 47 % (відповідно 25 %) порівняно з 2003 р. Така ж тенденція спостерігається і у імпорті НДДКР.

Важливим уявляється питання щодо визначення характеру ролі інтелектуальної власності через зростання значущості системи охорони об'єктів права інтелектуальної власності у поширенні процесів інноваційної діяльності та підвищенні конкурентоспроможності (передусім у високотехнологічних секторах). Сьогодні в світі система охорони інтелектуальної власності має багаторівневий характер і визначається нормами світового, міжнародних регіональних або національного законодавств. Водночас надійний захист прав інтелектуальної власності неможливий без формування в країні ефективного правового і політичного середовища.

Посилення конкурентних позицій України на ринках високотехнологічної продукції неможливе без підвищення ефективності підтримки державою сектора НДДКР (R&D) та створення надійної системи охорони інтелектуальної власності, а також формування правового середовища за визнаними в світі нормами. На жаль, система охорони інтелектуальної власності в Україні до цього часу не стала важливою складовою національної інноваційної системи і не визнається як елемент національної політики розвитку високих технологій. Про це свідчать матеріали парламентських слухань 2007 та 2008 рр., а також аналіз чинного законодавства в сфері регулювання інноваційної сфери, у т.ч. Закону України "Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій" від 9 квітня 2004 р. № 1676-IV та Постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2007 р. № 1118 "Про затвердження Державної програми прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008—2012 роки". Окрім того, національна система

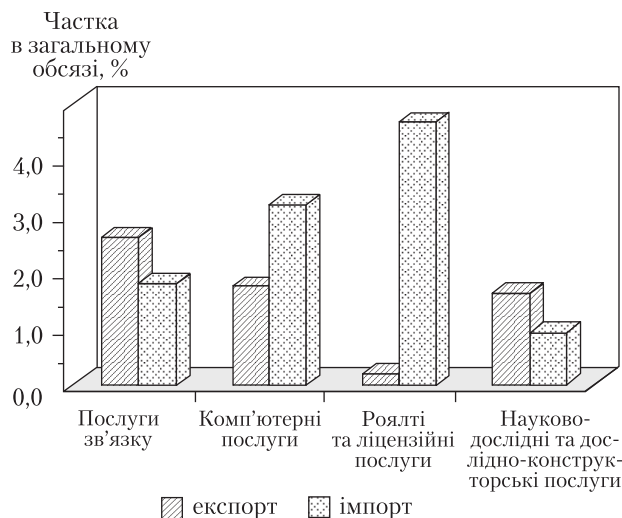
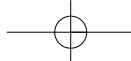

Рис. 2. Структура експорту-імпорту високотехнологічних послуг у 2007 р.

статистичних спостережень не дозволяє використовувати запроваджені Держкомстатом України та Державним департаментом інтелектуальної власності показники динаміки патентування і договорів ліцензування для міжнародних зіставлень та оцінки позицій України в цілому і окремих компаній на ринках високотехнологічної продукції.

Відомо, що кількість міжнародних патентних заявок постійно зростає (рис. 3). Так, за даними, наведеними у Патентному звіті ВОІВ за 2008 р. (http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/patens/patent_report_2008.html) зростання числа патентних заявок, поданих у країнах Північно-Східної Азії (головним чином, у Китаї та Республіці Корея) та США, обумовило збільшення числа патентних заявок, поданих в усьому світі. Останнє в 2006 р. досягло 1,76 млн., що на 4,9 % більше в порівнянні з 2005 р.

У звіті, що базується на даних 2006 р. (останній рік, за який є повні статистичні дані, що відображають світові тенденції), також показано, що кількість патентів, виданих в усьому світі, зростає на 18 %, при цьому тільки в 2006 р. було видано близько 727 000 патентів. Значне зростання числа виданих патентів

Науково-технічні інноваційні проекти Національної академії наук України

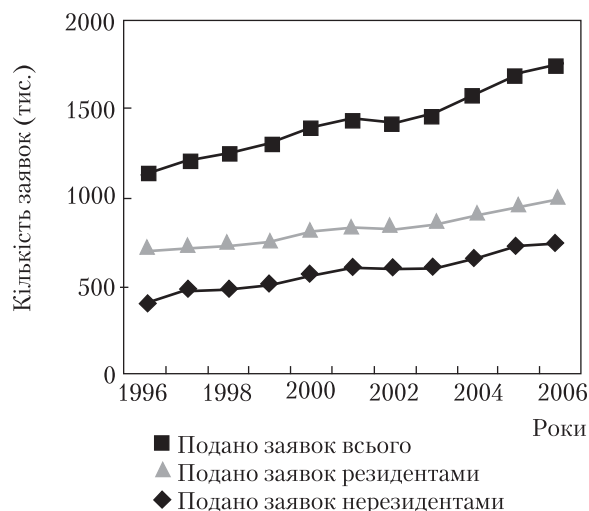

Рис. 3. Динаміка міжнародних заявок на патенти

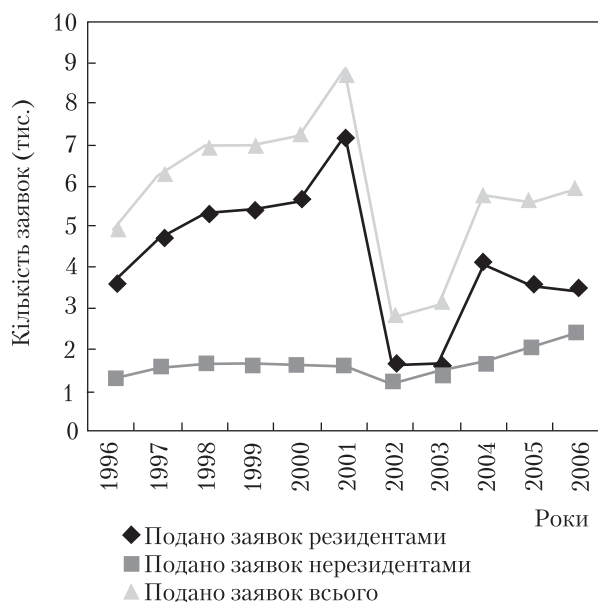

Рис. 4. Динаміка подачі заявок на патент в Україні

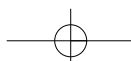
частково обумовлене зусиллями патентних відомств, спрямованими на скорочення портфеля нерозглянутих заявок, а також значним збільшенням числа патентів, виданих у Китаї та Республіці Корея. Згідно зі статистичними даними ВОІВ на кінець 2006 р. в усьому світі діяло близько 6,1 млн. патентів. Спостерігається тенденція інтернаціоналізації патентування — питома вага поданих у світі патентних за-

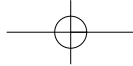
явок, що припадає на частку осіб-нерезидентів, зросла з 35,7 % в 1995 р. до 43,6 % в 2006 р. При цьому посилюється й концентрація патентування — кількість заявок, поданих заявниками США, склала 21,9 % від загального числа заявок, поданих особами-нерезидентами. На заявників з Японії припадає 21,7 %, Німеччини — 10,8 %. Сукупна частка, що припадає на вісім найбільших країн (США, Японія, Німеччина, Республіка Корея, Франція, Голландія, Великобританія та Швейцарія), у період 2000—2006 рр. зросла з 66 % до 74 % від загального числа патентних заявок, поданих у світі особами, що не проживають у даних країнах.

Україна також залежить від інтернаціоналізації патентування, проте динаміка її відповідних показників має змінний характер (рис. 4), що зумовлено, передусім становленням національного законодавства та припиненням практики подачі заявок на деклараційний патент. При цьому питома вага подач заявок на патент резидентами в останні роки має сталу тенденцію до стабілізації. В Україні найбільш активну подачу заявок на патенти зафіксовано у таких галузях, як медична техніка, вимірювання, матеріали та металургія, цивільне будівництво, фармацевтика та інше спеціальне устаткування.

Основні тенденції розвитку сучасного високотехнологічного сектора України характеризуються такими особливостями:

- ✦ низька інноваційна активність промислового виробництва. Розробку і реалізацію інновацій в 2007 р. здійснювали всього 11,5 % підприємств, тоді як у провідних країнах ця цифра складає приблизно 30 %. На придбання нових технологій витрачалося лише 3 % всіх засобів, які витрачаються на інновації, що не дає можливості суттєво впливати на перехід до інноваційного економічного зростання. У 2007 р. частка об'єму інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції навіть інноваційно активних промислових підприємств склала всього 6,7 %;
- ✦ внутрішній попит на продукцію високотехнологічного комплексу залишається низь-

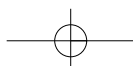
ким унаслідок високої конкурентоспроможності зарубіжних товарів, для яких український ринок наукомістких товарів відкритий. Зростання долі експорту у виробництві наукомісткої продукції відбулося за рахунок значного стискування, а нерідко — і втрати внутрішнього ринку. Зовнішня торгівля наукомісткою продукцією в Україні стає не засобом активного розвитку економіки, а можливістю виживання, збереження накопиченого науково-технічного і виробничого потенціалу;

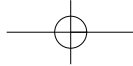
- ✦ більшість підприємств промисловості, у тому числі і високотехнологічного комплексу, вважають за краще займатися продуктивними інноваціями, тобто закупівлею готового устаткування, використанням НДДКР для вдосконалення діючого виробництва та ін. Частка принципово нових розробок у витратах на технологічні інновації складає приблизно 12 %, тоді як в країнах ОЕСР — не менше 33 %;
- ✦ у високотехнологічному комплексі не завершена корпоратизація, тобто формування сучасних великих науково-виробничих структур, економічно стійких, здатних до формування власних чинників саморозвитку і до здійснення всього відтворювального циклу;
- ✦ не зважаючи на прийняті державні заходи протягом усього періоду функціонування незалежної України для сучасної структури вітчизняного високотехнологічного комплексу характерні диспропорції, слабка розвиненість комерційних механізмів або повна відсутність багатьох елементів, не сформована інноваційна система, не розвинений інфраструктурний блок, слабо використовуються інноваційні інвестиції;
- ✦ як особливості функціонування і розвитку високотехнологічного сектора України слід зазначити слабкий вплив ринкових важелів регулювання, зважаючи на нерозвиненість деяких його компонентів, зокрема українського ринку цінних паперів, валютних бірж, внутрішнього ринку системних виробничих

інновацій, зокрема технологій. Наприклад, в ОПК України, що складає основу високотехнологічного сектора, відзначається низька підприємницька активність порівняно зі світовим досвідом. Все це не сприяє залученню до господарського обігу результатів науково-технологічної діяльності;

- ✦ зовнішньоторговельний баланс високотехнологічної продукції характеризує рівень самозабезпеченості країни високотехнологічною продукцією, а також її експортну орієнтацію. На сьогоднішній день в Україні відмічається стійка тенденція до посилення диспаритету в торгівлі високотехнологічною продукцією переважно за рахунок значного перевищення імпорту над експортом у торговельних стосунках. Якщо у 2000 р. співвідношення експорту високотехнологічної продукції до її імпорту становило 0,53 %, то у 2007р. воно зменшилося до 0,23 %. В країнах з високим рівнем інвестиційно-інноваційного розвитку відповідне співвідношення складає 1,04 %, з середнім — 0,78 %, з низьким — 0,39 %;
- ✦ в Україні зменшується частка високотехнологічної продукції в структурі загального експорту промислової продукції — протягом 2005—2007 рр. вона становила 1,1 %, проти 2,4 % у 2003 р. На сьогоднішній день Україні необхідно досягти рівня інвестиційно-іноваційного розвитку хоча б країн з низьким рівнем, де відповідно показник економічної безпеки становить 8 %.

Протягом 2008 р. зростання світової економіки уповільнилося внаслідок погіршення показників фінансового ринку, зменшення сукупного попиту на товари і послуги (як виробничого призначення, так і на споживчому ринку), нестабільності на валютних ринках, а також внаслідок ознак кредитної кризи в окремих країнах. Вказані процеси негативно позначилися на інвестиційній сфері. Проте, не зважаючи на ці процеси, уряди провідних країн світу продовжували політику стимулювання інвестицій у прогресивні технології, перш

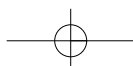
за все у енергозбереження та розвиток відновлюваних видів енергії.

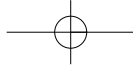
Інвестиційний клімат в Україні не можна назвати сприятливим. Він характеризується загальною нестабільністю законодавства, нерозвиненістю інституцій фінансового посередництва, макроекономічними диспропорціями, високою ризикованістю господарської діяльності, недостатнім рівнем захисту прав інвесторів. На регіональному рівні низька привабливість інвестиційного клімату обумовлюється значною регіональною диференціацією економічного розвитку, нерозвиненістю інфраструктури інвестиційного ринку, а також низькою якістю управлінських рішень регіональних органів влади. Порівняно більший обсяг інвестицій на одиницю доданої вартості отримують галузі нижчих технологічних укладів, а галузі, що схильні до інновацій, які стосуються виробництва та переробки і продукція яких характеризуються високим вмістом доданої вартості, відчувають інвестиційний голод. Це говорить про нераціональну структуру інвестицій, яка викликана макроекономічними деформаціями та недосконалою державною інвестиційно-інноваційною політикою. Так, у 2007 р. частка інвестицій, вкладених у сферу фармацевтичного виробництва, знизилася порівняно з попереднім роком і склала 0,2 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал, хоча індекс інвестицій був позитивним (106,6 %). Це говорить про те, що темпи освоєння інвестицій в галузі є нижчими, ніж у цілому по економіці. Можна говорити про відносне згорання інвестиційної активності в галузі. За показником частки інвестування сфери інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) до ВВП Україна посідає друге місце у Європі. Це пояснюється швидким зростанням ринку телекомунікаційних послуг, перш за все ринку мобільного зв'язку, що триває в Україні від 2000 р. У 2007 р. в сфері ІКТ було освоєно 12,6 млрд. грн., у тому числі у сфері телекомунікацій 12,4 млрд. грн. (темپ зростання обсягу інвестицій порівняно з 2008 р. склав 10,9 %), у галузі пос-

луг у сфері інформатизації освоєно 243,2 млн. грн. (темп зростання обсягу інвестицій порівняно з 2008 р. склав 4,2 %). Натомість у сфері ІКТ знизилася частка освоєних інвестицій у загальному обсязі капітальних інвестицій. Зокрема, у сфері телекомунікацій, не зважаючи на зростання абсолютного показника інвестування, зафіксовано падіння частки вкладених інвестицій до загального обсягу капітальних інвестицій в економіці (з 7,8 % у 2006 р. до 6,6 % у 2007 р.).

Інвестиції в основний капітал у сфері досліджень і розробок протягом 2002–2007 рр. мали нестійку динаміку. У 2005 р. абсолютні обсяги інвестування знизилися, через що частка інвестицій галузі у ВВП впала до 0,04 %. Протягом 2006–2007 рр. зростали і абсолютні, і відносні показники інвестиційної активності. У 2007 р. спостерігалися високі темпи інвестування сфери надання інжинірингових послуг. Це можна пояснити стрімким зростанням платоспроможного попиту з боку промислових споживачів, що викликано стрімким зростанням промислового виробництва, в тому числі машинобудування. Індекс інвестицій у галузі протягом 2006–2007 рр. перевищував 165 %, що значно перевищує індекс ВВП і індекс інвестицій в економіку. Це свідчить про перспективність розвитку сфери інжинірингових послуг.

При виконанні проекту були побудовані прогнози інвестиційного забезпечення розвитку галузей, що виробляють високотехнологічні товари і послуги (за інерційним, "сировинним" та інноваційним сценаріями). Однак за умови кризової ситуації можливою вбачається реалізація інерційного сценарію, коли інвестори відмовлятимуться вкладати кошти в нові масштабні проекти, які є порівняно рентабельними лише у довгостроковій перспективі; відбуватиметься посилення диференціації регіонів і галузей, а відтак — недостатність мобільності інвестицій; домінування процесів традиційного залучення інвестицій; збереження невисокої норми нагромадження основного капіталу більшості галузей промисловості, через що

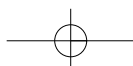
унеможеможливість суттєве зростання продуктивності праці. Водночас за умовами цього сценарію спостерігатиметься часткове зняття обмежень інерційного розвитку за рахунок "точкової" реалізації конкурентних переваг України на світових ринках. "Сировинний" сценарій в контексті інвестиційного розвитку характеризується частковим інвестуванням нових масштабних довгострокових проектів нижчих та середніх технологічних укладів; інвестиційна політика буде спрямована на підтримку експорту у традиційних експортних галузях (металургія, хімічна промисловість, агропродовольче виробництво, окремі галузі машинобудування). Державна підтримка проектів модернізації виробництва буде застосовуватися в контексті зменшення імпортозалежності (зокрема, в сфері зниження енергоємності промислової продукції). Як і раніше, економіка буде залежною від коливань на світових ринках, а прибутковість промисловості в значній мірі визначатиметься рівнем цін на енергоносії та технологічним рівнем продукції. Таким чином, навіть при впровадженні антикризових заходів в промисловості високотехнологічні проекти будуть недофінансовані, що в свою чергу не дасть можливості поліпшити статус високотехнологічних компаній на світовому ринку, а через відсутність сучасної технологічної бази відкине країну на ще нижчі щаблі в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що чинні пріоритети, які розробляються і реалізуються Міністерством промислової політики України в галузі високих технологій, не дають очікуваних істотних змін у зростанні конкурентоспроможності українських наукомістких товарів, в підвищенні ефективності виробництва, у вирішенні проблем ресурсо-, енергоефективності, імпортозаміщення, у формуванні українськими виробниками власних ніш на світових товарних ринках. Дані пріоритетні напрями не базуються на глибокому стратегічному комплексному прогнозі науково-технологічного розвитку

світового господарства і економіки України, не мають достатньо переконливих соціально-економічних обґрунтувань і конкретних результатів для ринку наукомісткої високотехнологічної продукції. Через відсутність загальної стратегії соціально-економічного розвитку України як основного програмного документу в поточних документах міністерств та відомств відсутні взаємозалежність, ієрархічність всієї сукупності пріоритетів в національній економіці, в основі якої лежать стратегічні і тактичні соціальні цілі і завдання розвитку суспільства. Отже, сукупність пріоритетних технологій повинна бути ув'язана з об'єктивною необхідністю створення національної інноваційної системи, а в механізмі реалізації програм повинен бути задіяний весь арсенал важелів державного регулювання, оцінити цілісність якого можна з позиції сукупності економічних функцій держави.

Таким чином, високотехнологічний сектор — це складна системна науково-відтворювальна структура, яка за її ролі в економіці та ресурсному забезпеченні є набагато важливішою і змістовнішою, чим це трактується в літературі та в нормативно-правових актах України. Необхідно конкретно опрацювати структуру цього сектора, нормативно закріпити класифікацію наукомістких, високотехнологічних галузей, виробництв, системних продуктів. Механізм розвитку високотехнологічних ринків потребує не просто доопрацювання, уточнення, коректування — його слід виробити на системній основі, враховуючи особливу значущість для перспектив розвитку економіки країни. У даному механізмі блок державного регулювання повинен бути прописаний особливо ретельно з урахуванням важливості управління, координації, мотивації і комплексного ресурсного підкріплення процесів розвитку і ефективного функціонування високотехнологічного сектора в умовах світової фінансово-економічної кризи.

Ресурсне забезпечення розвитку високотехнологічного виробництва вимагає комплекс-

ного, узгодженого підходу до джерел, об'ємів, термінів, умов залучення інвестицій з урахуванням особливостей сучасного технологічного розвитку світового господарства і національної економіки країни. При цьому особливу увагу необхідно приділяти спрямованій інвестиційній дії національної венчурної системи, розвитку інноваційної активності у промисловості шляхом створення малих інноваційних підприємств, переважно технологічно пов'язаних з інноваційними корпораціями високотехнологічного комплексу. Перш за все повинна бути визначена сукупність пріоритетів розвитку ринків високотехнологічних товарів та послуг. Так, вища група пріоритетів повинна бути ув'язана з національною безпекою країни, її позиціями в світовій науці. У основі цієї групи є фундаментальні і прикладні напрями досліджень, орієнтовані на використання потенціалу галузей оборонного комплексу для розробки конкурентоспроможних системних технологій і цивільної продукції. Далі повинна бути група пріоритетних напрямів, які які забезпечували б розвиток високотехнологічних галузей, що сприятимуть модернізації технологічної бази промисловості на новій науковій основі, збільшуючи науковий, інноваційний і виробничий потенціали. Важливого значення в умовах кризи набуває група пріоритетів, що включають технології, найбільшою мірою орієнтовані на вирішення соціальних завдань та підтримку вітчизняних виробників товарів масового попиту.

З урахуванням рецесійних процесів у світовій економіці та потенційно небезпечних явищ, що спостерігаються в економіці України, необхідно посилити роль науково-технологічного прогнозування при розробці заходів щодо

зменшення впливу глобальної економічної кризи та подолання її наслідків з метою активізації інноваційного потенціалу країни та зосередження обмежених фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках модернізації промисловості на засадах високих технологій.

Л.І. Федулова

**СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ УКРАИНЫ
В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ
ВЫСОКОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ТОВАРОВ
И УСЛУГ**

Выявлены характерные тенденции и установлены проблемы развития высокотехнологического сектора украинской экономики. Проанализированы факторы, которые определяют место Украины на мировом рынке высокотехнологических товаров и услуг. Разработаны прогнозные направления развития рынка высокотехнологических товаров и услуг, предложены мероприятия по их реализации.

Ключевые слова: высокотехнологические товары, высокотехнологические услуги, структура экспорта—импорта; сценарии развития; приоритетные направления, ресурсное обеспечение.

L.I. Fedulova

**STATE AND PROBLEMS OF UKRAINE
IN THE CONTEXT OF HIGHLY TECHNOLOGICAL
COMMODITIES AND SERVICES
MARKET DEVELOPMENT**

Characteristic tendencies are exposed and problems of the development of highly technological sector of Ukrainian economy are set. Factors determining the place of Ukraine in the world market of highly technological commodities and services are analysed. Prospective directions of highly technological commodities and services market progressing are developed, measures on their realization are offered.

Key words: highly technological commodities, highly technological services, structure of export—import; scenarios of development; priority directions, resource providing.

Надійшла до редакції 17.02.09.

